

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MİLLİ GURUR VE ULUS KİMLİK İNŞA SÜRECİNDE ULUSLARARASI SPORTİF FAALİYETLER: 1930 TÜRKİYE-SSCB ARASINDA YAPILAN BOKS MÜSABAKALARI

International Sporting Activities in the Process of National Pride and Nation
Identity Building in the Early Republican Period: Boxing Competitions Between
Turkey and The USSR in 1930

Tünay Aras*

55

Öz

Erken dönem Türkiye’de spor ve siyaset ilişkisinin incelendiği bu çalışmada uluslararası spor müsabakalarının hangi ideolojik ve politik amaçlar doğrultusunda kullanıldığına değinilmiştir. Sporun ulusal kimlik ve ülke propagandası doğrultusunda kullanılmasının dinamikleri üzerinde durularak hem spor ve siyaset hem de spor ve toplum ilişkisine odaklanılmıştır. Spesifik ve mikro bir konu olarak, 1930 yılının Aralık ayında Türkiye ve SSCB arasında yapılan boks müsabakalarından yola çıkarak söz konusu dönemde siyasal iktidarın uluslararası spor müsabakalarına gösterdiği önem ve yüklediği anlam analiz edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak spor ve siyaset ilişkisi tarihsel bağlamı içerisinde kısaca değerlendirilmiş ve daha sonra erken dönem Türkiye’de spor, siyaset ve milliyetçilik ilişkisi değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise 1930 yılında Türkiye-SSCB arasında yapılan boks müsabakaları üzerinden dönemin siyasal iktidarının spora yüklediği anlam analiz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Spor ve Siyaset, Spor ve Milliyetçilik, Ulus Kimlik İnşası, Uluslararası Spor Müsabakaları

* Arş. Gör. Tünay Aras, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, taras@gelisim.edu.tr , ttunayaras@gmail.com , Orcid Numarası: 0000-0003-3837-5054

RA Tünay Aras, İstanbul Gelişim University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration, İstanbul, Turkey, taras@gelisim.edu.tr , ttunayaras@gmail.com , Orcid Number: 0000-0003-3837-5054

Geliş Tarihi / Received:21.02.2022 - Kabul Tarihi / Accepted: 16.08.2022

Abstract

In this study, which examines the relationship between sports and politics in early Turkey, it is mentioned in which ideological and political purposes international sports competitions are used. Focusing on the dynamics of the use of sports in line with national identity and country propaganda, the relationship between sports and politics as well as sports and society is focused. As a specific and micro subject, the importance and the meaning attributed to the international sports competitions by the political power in the said period, based on the boxing competitions between Turkey and the USSR in December 1930, were analyzed. In this context, firstly, the relationship between sports and politics was briefly evaluated in its historical context, and then the relationship between sports, politics and nationalism in early Turkey was evaluated. In the last part of the study, the meaning attributed to sports by the political power of the period was analyzed through the boxing competitions between Turkey and the USSR in 1930.

Key Words: Sports and Politics, Sports and Nationalism, Nation Identity Building, International Sports Competitions

Giriş

Türkiye'nin 1920'li ve 1930'lü yılları düşünüldüğünde siyasal iktidar tarafından yürütülen en önemli proje ulus kimlik inşası olmuştur. Türk etnik kimliği çerçevesinde yürütülen bu proje doğrultusunda oldukça radikal adımlar atılmıştır. Atılan bu radikal adımlarla Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde hem teorik hem de pratik alanda görünürlük kazanan Türkçülük politikaları Cumhuriyetin ilanından sonra kurucu kadro tarafından programlı bir şekilde uygulanmaya koyulmuştur. Bu uygulamada bir tarafta reddi miras yoluyla *ancient régime*'in izleri silinmeye çalışılırken diğer taraftan da bütün etnik gurupları Türk kimliği çatısı altında tek bir potada birleştirme politikası benimsenmiştir. Ulus devletin bir gereği olarak ortak mitler doğrultusunda *hayali bir cemaat* (Anderson, 2020) yaratmayı amaçlayan siyasal iktidar dilden gündelik hayat pratiklerine, ekonomiden siyasal düşüncelere, sanattan edebiyata, eğitimden spora toplumsal hayatı doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyen bütün alanları bu politika doğrultusunda yeniden düzenlemeye girişmiştir. Benimsenen bu politikalar ve yeni rejimin gerçekleştirdiği devrimler toplumsal bir dönüşümle Osmanlı tebaasını Türkiye Cumhuriyeti'nin makbul vatandaşlarına (Üstel,2016) çevirmeyi amaçlamaktaydı. Bu makbul vatandaş profiline iki özelliği ön plana çıkmaktaydı; Sünni Müslüman Türk olmak ve Cumhuriyetin laik modern devrimlerine uyum sağlamak. Kurucu kadro iç politikasını bu bağlamda dizayn ederken uluslararası alanda da rüşünü ispatlamak istiyordu. Dış politikasında oldukça dengeli ve barışçıl bir yol izleyen yeni rejim, liberal ve modernist bir görüntü çizmekteydi. Bunun yanı sıra kurulan yeni sistemin ve bu sistem içerisinde yetişen bireylerin toplumsal mühendislik bağlamında ne ölçüde başarılı olduğunu gösterme derdi de yok değildi.

Bu çalışmanın da merkeze aldığı milli gurur ve ulusal kimlik/bilinç inşası, iç politikalarla yaratıldığı kadar dış politikalarla da pekiştirilmekteydi. *Öteki ve biz* üzerinden geliştirilen bu milliyetçilik anlayış hem iç kamuoyunda bir *biz* bilinci yaratmayı hem de *öteki* karşısında *bizi* üstün göstererek bir milli gururun, ulusal kimliğin oluşmasına katkı sağlamaktaydı. Bu noktada *ötekini* kısmen de olsa tanımlamakta fayda vardır. *Öteki* bir kimliğin kendini yani *bizi* meşrulaştırmak için kategorik olarak soyut düzeyde tahayyül ettiği, tanımladığı ve sürekli bir biçimde yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyduğu dinamik bir kavramdır. Karşı bir kategori olarak üretilen *öteki* özellikle inşa ve kriz dönemlerinde yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duymaktadır (Parlak, 2015;27). İki dünya savaşı arasında milliyetçiliğin kendi kültürel devletini tanımlamanın stratejilerinden biri olarak da başvurduğu bu kategorileştirme kimi zaman batı karşısında *bizi* tanımlamak, kimi zaman doğunun “gericiliğini” vurgulayarak *bizi* onun karşısında konumlandırma, kimi zaman ise toplumun iç yapısında alt *öteki* kategoriler oluşturarak ulusal kimliği tanımlamak ve inşa etmek için kullanılmıştır. Bu *öteki* kategorileri bazen batı ve ya doğu gibi genel çerçevelere sahipken bazen de Arap, Yunan, Ermeni ve Kürt gibi görece daha spesifik bir sınırlamaya tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla uluslararası alanda devlet adına atılan her adım ulusal kimlikle ilişkili olduğu ölçüde *ötekinin* karşısında *bizi* tanımlamaktadır.

Kurucu kadronun iç politikalarla ulus kimlik inşası süreci birçok çalışmaya konu olsa da uluslararası alanda devletin sergilediği politikaların ne ölçüde bu kimliğin oluşumuna katkı yaptığı ve ülke propagandasının hangi araçlarla yürütüldüğü henüz yeterince çalışılmamıştır. Bu çalışmada mikro bir konu üzerinden milli gurur, ulusal kimlik inşası ve ülke propagandasına değinilecektir. Genel bir çerçeve olarak uluslararası spor müsabakalarının milliyetçilikle etkileşimine değinilecek ve sporun ülke propagandası için nasıl kullanıldığı ortaya koyulacaktır. Bu değerlendirmeden sonra mikro bir konu olarak 1930 yılının Aralık ayında Türkiye ve SSCB arasında yapılan boks müsabakaları üzerinde durularak dönemin siyasal iktidarının uluslararası spor müsabakalarına yüklediği anlam üzerinde durulacaktır.

SPOR VE SİYASET İLİŞKİSİ

Sporun siyasal iktidar tarafından ele alınışı dönemden döneme farklılık göstermektedir. Bireyin doğuşundan itibaren oynadığı oyunlarla geliştirdiği sportif becerileri disipline edildiği ölçüde profesyonelleşmiş ve siyasal iktidarın müdahale sahasına girmiştir. Özellikle modern devlet düzeninin ortaya çıkmaya başladığı Fransız devriminden itibaren bir vatandaş olarak bireyin fizyolojik yapısı siyasal iktidarı yakından ilgilendirmiştir. Fransız

Devrimi'nden sonra zorunlu askerliğin ortaya çıkmasıyla birlikte, iktidarın bireyin bedeni üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturmaya başladığını söyleyebiliriz. Devrimden önce soylu subaylar ve paralı erlerden oluşan ordular devrimden sonra yerini yetmişmiş profesyonel subaylar ve sıradan yurttaşlardan ibaret erlerden oluşan ordulara bırakmıştır(Sander, 2003: 168-169). 1798'de kabul edilen zorunlu askerlik yasasıyla birlikte sıradan yurttaşların ordunun temel unsurlarından biri haline gelmesi, bireylerin savaşa hazır hale getirilmesi için iktidar tarafından beden terbiyesi politikalarının yürürlüğe girmesinin miladı olmuştur. Dolayısıyla ulus devletin ortaya çıktığı bu erken dönemlerde sporun siyasal iktidar açısından önemi bireyleri savaşa hazır hale getirmek olmuştur. Bunu yanı sıra devam eden süreçte “spor, modern dünyada ideolojik bir sistem olarak milliyetçiliğin yayılmasında ve pekiştirilmesinde önemli bir rol oynadı”(Arnold, 2021:3).

Birinci Dünya Savaşı'na kadar spor siyasal iktidar için militarist bir muhtevaya sahipken savaş sonrası dönemde aynı zamanda devletler açısından bir propaganda ve diplomasi aracı haline geldi(Aktükün, 2010:10). Savaş sonrası dönemde uluslararası spor olimpiyatlarının düzenlenmesi, devletler arasında özel ve resmi spor müsabakalarının yapılması, ayrıca düzenlenen bu spor müsabakalarına halkın yoğun ilgi göstermesi iktidarın bu alanı farklı bir şekilde araçsallaştırmasını beraberinde getirdi. Ulus devlet modelinin ve milli kimlik olgusunun konsolidasyon dönemi olarak değerlendirebileceğimiz bu dönemde uluslararası spor müsabakaları milliyetçilik ideolojisi bağlamında yeni bir simgesel değer kazandı. Fakat sportif müsabakalara yüklenen bu simgesel değer sadece milliyetçilikle sınırlı kalmayarak İtalya, Almanya gibi faşist rejimlerin yanı sıra SSCB gibi komünist bir rejim ve Türkiye gibi yeni kurulan ve uluslararası alanda rüşünü ispatlamak isteyen devletler tarafından da kullanıldı.

Bu dönemde bütün devletler kendi ulusal propagandaları doğrultusunda sportif müsabakaları kullanmışlardır. Bu propaganda uygulamasında spor Alman faşistleri için Alman ırkının diğer ırklardan üstünlüğünün bir göstergesi ve Alman dış politikasının propaganda aracı (Arnaud / Riordan, 1998:79-93) olarak kullanılırken, SSCB için komünist toplumda bireyin ne derece geliştiğinin göstergesi ve komünizm propagandasının bir aracı olarak görülmekteydi (Arnaud / Riordan, 1998:67-77). Ayrıca Spor, Sovyetler Birliği tarafından kapitalizm ve Sovyet sosyalizminin rekabetinin önemli bir unsuru olarak görülmekteydi(Caldwell, 1982:182). Benzer şekilde liberal ülkelerde spor aracılığıyla bireyin bedeni üzerinden sistem meşrulaştırılırken, Türkiye gibi geç modernleşmiş ülkeler için modernleşme yolunda kat edilen

mesafenin bir göstergesi olarak görülmekteydi. Bu dönemde çoğu rejim için sportif başarı gelişmişliğin en önemli göstergelerinden biri olarak görüldüğü için, Berlin’de 1936 yılında düzenlenen olimpiyatlar Naziler tarafından titizlikle hazırlanmıştı. Olimpiyatları hem radyo hem de televizyondan propaganda amaçlı yayınlayan Almanlar, Olimpiyat Köyleri kurarak, 1932 yılında Los Angeles Oyunlarına benzer şekilde ülkenin gelişmişliğini gösteren düzenlemeler yaptılar(Lee, 1990:92-93). ABD’de kapitalist kampın en önemli temsilcisi olarak uluslararası sportif müsabakalara oldukça önem vermekteydi. Berlin Olimpiyatlarının en çok hatırlanan kahramanı, Amerika’nın siyahi atleti Jesse Owens’dı. Dört altın madalya kazanan Owens Almanların üstün ırk efsanesini yerle bir ettiği düşünülmemektedir (Meyer, 1987:298)

Dolayısıyla bu dönemde sportif müsabakalar ülke propagandası için sivil bir mücadele alanına dönüşmüştür. Sporcular bu sportif müsabakalarda bir tarafta kendi ülkelerinin ulusal kimliğini temsil ederken diğer taraftan da benimsenen ekonomi ve siyasi programın ne ölçüde başarılı olduğunu bedenlerinde somutlaştırarak kanıtlamakla mükelleflerdi. Siyasi hakimiyeti, fiziksel hakimiyet aracılığıyla meşrulaştırılma amacıyla olan siyasiler sportif müsabakaları bu doğrultuda kullanmışlardır.

İki savaş arası dönemde uluslararası spor müsabakalarının siyasal iktidar açısından en az üç işlevinden bahsetmek mümkün. Birincisi yeni kurulmuş bir ulus-devlet olarak yurttaşları ortak bir milli bilinç etrafında birleştirerek milliyetçi söylemin olgunlaşması ve olgunlaşan bu milliyetçi söylemin toplumsal bir harca dönüşerek bir *biz* olgusu yaratmasına hizmet etmesi, ikincisi yaratılan yeni toplumun propagandasını yapma aracına dönüşerek ülke imajını yükseltmesidir. Üçüncü olarak ise özellikle 1930’lardan itibaren ayak sesleri duyulmaya başlanan İkinci Dünya Savaşı’na bireyleri bedensel yönden hazırlamanın aracı olarak görülmesidir. Siyasal iktidarın gözünden hem simgesel hem de pratik bir önem kazanan uluslararası spor müsabakaları bu üç nokta dolayısıyla oldukça önem kazanmıştır. Özellikle bu dönemde düzenlenen uluslararası olimpiyatlara devletler oldukça önem vermiş ve gerçekleştirilen sportif müsabakalarda kıyasıya mücadeleler yaşanmıştır. Kazanılan her başarı milli gururu besleyerek bir ulusal kimliğin yaratılmasına katkı sağlarken aynı zamanda ülkenin modernleşme ve medenileşme yolunda kat ettiği mesafenin bir ölçüsü olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Hitler Almanya’sı ve Stalin Rusya’sı bu sportif müsabakalara oldukça önem vermiş ve adeta bu müsabakaları sivil bir savaş alanı olarak görmüşlerdir. Mensubu oldukları toplumdan bireylerin uluslararası alanda diğer etnik gruplar karşısında üstünlük sağlaması hem söz konusu toplumun benimsediği siyasal

organizasyonun hem de toplumu meydana getiren etnik grubun diğer etnik gruplar karşısındaki üstünlüğünün bir göstergesi olarak algılanmıştır.

Türkiye gibi rüştünü ispatlamak isteyen ülkeler için sportif faaliyetler bu derece agresif ve militarist muhtevaya sahip olmasa da gelişmekte ve modernleşmekte olan bu ülkeler de güçleri nispetinde benzer refleksler göstermişlerdir. Kendi ulusal kimliklerini uluslararası arenada tanıtmak isteyen siyasal iktidarlar sporu salt bir kültürel faaliyet olmanın ötesine taşıyarak dış politikanın bir aracı haline getirmişlerdir. Yarattıkları “yeni insanı” tanıtmak ve kendi imajlarını yükseltmek adına başta uluslararası olimpiyatlar olmak üzere sportif organizasyonları kullanan rejimler sporu aynı zamanda milliyetçiliğin de önemli bir aparatı haline getirmişlerdir.

TÜRKİYE’DE SPOR, SİYASET VE MİLLİYETÇİLİK

Osmanlı İmparatorluğunda ordunun modernizasyonu doğrultusunda sporun 19. yüzyıldan itibaren diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi askerlerin eğitimi için kullandığını söyleyebiliriz. Özellikle atletizm gibi bireyin bedenini fiziksel yönden geliştiren sporlar devlet tarafından ordu ve eğitim kurumlarında zorunlu haline getirilmiştir. 1869’da Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yürürlüğe girmesiyle birlikte jimnastik dersleri bütün Rüşdiye Mekteplerinde zorunlu hale getirilmiş, Kuleli İdadisi ve Mekteb-i Bahriye gibi askeri eğitim kurumlarının yanı sıra Mekteb-i Sultani gibi lise dengi okullarda da jimnastik dersleri düzenli olarak uygulamaya başlanmıştır (Soyer, 2004:215). Bunun dışında Osmanlı İmparatorluğunda İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin uygulamalarını dışarıda bırakırsak, toplumsal beden eğitimi için sportif faaliyetlerin kullanıldığını söyleyemeyiz. Osmanlı İmparatorluğu son döneminde eğitim alanında her ne kadar bazı atılımlarda bulunulsa da sınırlı sayıda insanın devletin resmi kurumlarında eğitim alma imkanına sahip olması, devletin beden eğitimi aracılığıyla toplumsal bir projeye kalkışmasına imkan vermemiştir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti döneminde ise beden eğitimi ve jimnastiğin yanı sıra özellikle futbolun ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Futbolun kitlesel özelliğini keşfeden ittihatçılar milli kimlik yaratmak ve gençleri örgütlemek için futbolu kullanmışlardır. (Aktükün, 2010:16) Türkçülük politikalarının uygulama alanı bulduğu 1908 sonrası dönemde İttihat ve Terakki Cemiyeti birçok futbol kulübü kurarak bu kulüpler aracılığıyla gençlik örgütlenmesi oluşturmak istemiştir. Yöneticiliklerini doğrudan parti üyelerinin yaptığı futbol kulüpleri kurulmuş ve futbol beden eğitiminin bir aracı olarak kullanılmasa da genç kitleleri örgütleme ve onlarda bir ulusal bilinç oluşturmak için kullanılmıştır.

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarına baktığımızda ise bütün toplumsal, siyasal ve kültürel alanlarda olduğu gibi sportif faaliyetlerin de milli kimlik inşa sürecinde kullanıldığını görmekteyiz. İlk olarak 26 Haziran 1920 tarihinde “İdman İttifakı Heyet-i Muvakkatesi” adıyla kurulan ve daha sonra 22 Mayıs 1922 tarihinde “Türk İdman Cemiyetleri İttifakı” (Yüce, 2015: 35-39) ismini alan spor teşkilatının kurulmasıyla birlikte Türkiye’de sporun planlı ve programlı bir şekilde belli bir ideoloji doğrultusunda kullanılmaya başlandığını söyleyebiliriz. Türk İdman Cemiyetleri İttifakı’nın kuruluş amaçlarına baktığımızda kullanılan milliyetçi dil, milli kimlik inşa sürecinde sportif faaliyetlere yüklenen anlamı ortaya koymaktadır. Teşkilatın kuruluşunun topluma kazandıracığı başlıca faydalar şu şekilde sıralanmıştır;

“Milletin fertlerinin küçük yaştan teşkilatçılık faaliyetlerine alıştırılması, istişare ve idare kabiliyetlerinin artırılması. Sağlam ve becerikli nesiller yetiştirerek, silahşörlüğü, biniciliği, denizciliği şevklendirip, teşvik ederek, askeri teşkilata ait vazifeleri kolaylaştırma. Ülke içindeki idman müsabakaları ve seyahatleriyle, gençlere memleketlerini tanıtmak, sevmek, halkın gerçek ihtiyaçlarını anlamak imkânlarını temin etmek. Uluslararası müsabakalarla milli hisleri harekete geçirmek ve desteklemek. Türklük için harici propaganda araçlarını temin etmek. Beden alıştırmaları, idmanlılar tarafından bir medarı kisbi intifa ittihazına karşı mücadele edilmesi ve bu sayede sağlık ve kuvvetin bir gaye değil, zekâ ve ilmin gelişmesi için bir araç olarak faydalanmak suretiyle milliyetimizin yükseltilmesine hizmet edeceği kanaatinin sağlanması. Gençlere geniş ve cazip bir faaliyet sahası temin ederek onların içkiden, kumardan ve muhtelif suiistimallerden uzaklaştırılması ve bu sayede sağlık ve genel ahlakın iyileştirilmesi.” (Atatürk Ansiklopedisi, Türk İdman Cemiyetleri, <https://aturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/>)

Teşkilatın kuruluş amaçları içerisinde yer alan yukarıdaki hedeflerden anlaşılacağı gibi Türkiye’nin genç nesli sportif faaliyetler aracılığıyla vatanına ve milletine bağlı makbul birer vatandaş olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Toplumsal mühendisliğin bir parçası olarak görülen genç bedenler küçük yaşta eğitilerek, hem teşkilatçılığa alıştırıp istişare ve idare kabiliyetlerinin artırılması, hem bedenlen gelişerek askeri teşkilata ait vazifeleri kolayca yerine getirmelerinin sağlanması hem de ülke içinde ve uluslararası alanda yapılan müsabakalarla gençlere ülkelerini tanıtmaları ve bir milli bilinç oluşturmaları hedefi verilmiştir. Gençlerde oluşan bu milli his ve bilinç bir taraftan uluslararası müsabakalarda ülke propagandası için kullanılacağı

gibi diğer tarafta ise bu sağlıklı bedenlerin ülkenin gelişmesi için bir araç olarak kullanılabilmesi vurgulanmıştır. Ayrıca gençleri spor aracılığıyla içki, kumar vb. zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırarak bu sayede sağlık ve genel ahlakın iyileştirilmesi için sporun kullanılabilmesi vurgulanmıştır. Burada Foucault'nun da belirttiği gibi iktidarın bireyin bedeni üzerinde bir disiplin mekanizması oluşturduğundan bahsetmek mümkün. Siyasal iktidar kurmaya çalıştığı militarist milliyetçi modern toplum için bireyin bedenini spor aracılığıyla disipline etmeye çalışmaktadır. Biyo-iktidar kavramı çerçevesinden baktığımızda Cumhuriyetin erken dönemlerinde beden eğitimi ve spor programları aracılığıyla genç nesli disipline etmek isteyen iktidar, kitlelerin genel sağlık durumunu düzeltmeyi, üretkenlik düzeyini arttırmayı, toplum sağlığı için bireyleri zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırmayı amaçlarken diğer taraftan da toplumu oluşturan bireylerin yetenekler kazanarak zamanın ve mekanın ruhuna uygun bir biçimde iktisadi ve sosyal süreçlerin içerisinde aktif bir şekilde yer almalarını sağlamak istemiştir. (Akin, 2004:41)

Cumhuriyetin ilanından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun tebaasını Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına çevirmek için yoğun bir çaba içerisinde giren kurucu kadro sportif alanda Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nı kurduktan sonra 1923 yılında "Futbol Heyet-i Müttehidesi" adıyla ilk Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur. Futbol federasyonunun kuruluşundan sonra Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği(FİFA) (TFF, <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=294>) ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne başvuruda bulunularak uluslararası spor organizasyonlarına katılım için gerekli prosedürler tamamlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulan rejimin uluslararası alanda tanınırlığını sağlamak adına söz konusu spor organizasyonlarına katılmak için büyük bir çaba harcanmıştır. Bu bağlamda katılım sağlanan ilk uluslararası organizasyon 1924 yılında gerçekleştirilen Paris Olimpiyatları olmuştur. Futbol, güreş ve atletizm takımlarıyla Paris Olimpiyatlarına katılan Türkiye katıldığı ilk uluslararası spor organizasyonunda hiçbir başarı elde edememiştir(Özdemir, 2013:717-744).

Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan uluslararası müsabakalarda sportif başarı sağlanamamasına rağmen, Ankara'nın sportif organizasyonlara, ülkeyi uluslararası alanda tanıtmak adına oldukça önem verdiğini görmekteyiz. Bu erken dönemde henüz örgütlü ve profesyonel spor kurumlarının olmaması yapılan müsabakaların başarısızlıkla sonuçlanmasına yol açarken dönemin önemli gazetelerinden olan Cumhuriyet gazetesine Paris'teki başarısız sonuçlardan sonra yansıyan şu satırlar uluslararası sportif faaliyetlere yüklenen anlamı ortaya koymaktadır.

“... Mağlup bile olsak Türklerin öyle zan edildiği gibi şalvar içinde kımıldamaya üşenen insanlar değil, onlar gibi hatta onlara nispetle daha çelimsiz daha naif mahluklar olduğunu, aralarında onlar gibi medeni sporlarla alakadar bir gençlik kitlesi bulunduğunu bütün dünyaya tanıtmış olacak, biz de varız diyebilecektik. Bu öyle bir şey idi ki en büyük propagandalar Türk sporcularının temin edebileceği şerefin fasahatı yanında pek sönük kalacaktı...” (Cumhuriyet, 24 Haziran 1924:3)

Bu demeçten de anlaşılacağı gibi Türkiye kuruluşundan hemen sonra Osmanlı modernleşmesinin devamı olarak batı kapitalist toplumuna entegre olmak ve yeni kurulan ülkenin ne derece modern batı toplumuna benzediğini göstermek adına bu sportif organizasyonları kullanmıştır. Bu katılımlarda sportif başarılarından ziyade ülkenin tanıtımı ve propagandası ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca bir etnik grup olarak Türklerin batıdaki diğer etnik gruplar gibi geliştiği vurgulanarak inşa sürecindeki milli kimliğin sportif alanda temsili ortaya koyulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin uluslararası sportif müsabakalara bakış açısı sportif başarıdan çok ülkeyi uluslararası alanda temsil ederek tanıtmak olsa da daha sonraki süreçte milli ruh, milli gurur ve şerefe atıfta bulunularak alınan ağır yenilgiler ciddi bir şekilde eleştirilmiştir. Söz konusu dönemde Türkiye'de sporun çatı kurumu olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın dördüncü kongresinde milli duyguların olgunlaşması için Türk sporculuğunun uluslararası müsabakalarda daima galip gelmeleri gerektiği ve başarı oranlarını artırmaya mecbur oldukları belirtilirken,(İTİCİ, 1928, Akt; Özmeden, 2010:1442) altıncı kongresinde ise, milli gururun, milli şerefin gerektirdiği şekilde Türkiye'nin sportif alanda temsil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.(İTİCİ, 1993, Akt; Özmeden, 2010:1442) Bu dönemde sportif faaliyetler dünyanın genelinde olduğu gibi Türkiye'de de milliyetçi duygularının pekiştirileceği yeni bir arena olarak ortaya çıkıyordu. Türkiye'de siyasal iktidar sporun ortak bir kimlik yaratan yapısından faydalanırken ülke dahilinde yapılan kulüpçülüğe ve ferdiyetçi spor anlayışına da karşı çıkmaktaydı. Kurucu kadro “kaynaşmış, sınıfsız, imtiyazsız” bir toplum için bir taraftan dahilde kulüpçülük faaliyetlerinin ve ferdiyetçi anlayışın önüne geçmek isterken (Aktükün, 2010:17) diğer taraftan da sportif faaliyetleri uluslararası alanda kolektif bir mücadele alanına dönüştürerek ulus kimliğinin ve milliyetçiliğinin bir simgesi haline getirmeye çalışmaktaydı.

Özellikle 1920'lerin sonlarına doğru sportif müsabakalar milli kimlik ile bütünleşerek ulus devletin bir gereği olan milliyetçiliğin uluslararası bazda inşa edilmesinin bir aracı haline gelmiştir. Herhangi bir sportif müsabakada alınan yenilgi basında sert bir şekilde eleştirilmeye başlanmış, bu mağlubiyetlere yol açan yetkili ve sporcular ülkenin şerefini ve milli gururunu ayaklar altına almakla suçlanmışlardır. Bu ağır mağlubiyetlerden bir tanesi ise 1930 yılının Aralık ayında Türkiye ve SSCB arasında yapılan boks müsabakalarında yaşanmıştır.

1930'lardan itibaren Avrupa'da faşizmin yükselmeye başlanması ve sportif faaliyetlerin bu doğrultuda kullanılması, Türkiye'deki yönetici elitleri de etkilemiş ve spor daha milliyetçi bir muhteva kazanmıştır. Özellikle İtalya ve Almanya gibi dönemin faşist rejimleri sportif faaliyetleri hem gençlik örgütlenmeleri için hem ülke propagandaları için hem de kendi ırklarının diğer ırklardan daha üstün olduğunu göstermek adına kullanmışlardır. Türkiye'de ise bu dönemde 'Türk Tarih Tezi' ve 'Güneş Dil Teorisi' gibi milliyetçi söylemlerin yanı sıra spor aracılığıyla milliyetçi bir eylem biçiminin yaratılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Spor üzerinden tasarlanan bu milliyetçilik bir tarafta genç nesillerde milli duyguların kabarmasını hedeflerken diğer taraftan da gençlerin beden eğitimi aracılığıyla yaklaşmakta olan savaşa hazır olmalarını sağlayacak şekilde planlanmaktaydı.

Türkiye'nin spor aracılığıyla gençlik üzerinde uyguladığı bu projede örnek aldığı ülke ise Almanya olmuştur. 1930'larda beden eğitimi aracılığıyla gençlerin eğitilerek faşizan duygularla büyümesini en çok önemseyen ülke Almanya olmuştur. Alman ırkının üstünlüğünü kanıtlamak için Uluslararası olimpiyatlara oldukça önem vermiş ve spor örgütlemesi bu doğrultuda düzenlenmiştir. Almanların 1930'ların başlarından itibaren planladıkları bu "disiplinli toplum" projesi Türkiye'deki yönetici elitlerin dikkatini çekmiştir. Bu durumdan etkilenen Türkiye'nin yönetici elitleri Ağustos 1933 yılında Almanya'nın spor teşkilatının en önemli kurucusu olan Carl Diem'i Türkiye'ye getirerek Türkiye'de gençlik ve spor yapılanmasının yeniden düzenlenmesi için görevlendirmişlerdir. (Tokatlıoğlu, 2012:79-94) Diem Türkiye'de eğitim gören çocuk ve gençlerin bedensel eğitimi için hazırladığı raporu Alman beden ve spor politikası doğrultusunda hazırlamıştır. Carl Diem'in yanı sıra bu dönemde Almanlarla geliştirilen ilişkiler doğrultusunda farklı alanlarda uzman eğitimciler de Türkiye'ye getirilerek eğitimler vermeleri sağlanmıştır(Glasneck, 2018:8-14).

1920'lerin sonuna kadar sporun yönetimini yarı-özerk bir yapıda olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'na bırakan siyasal iktidarın 1930'ların başından itibaren spor yönetimi politikası değişmiştir. Uluslararası alanda faşizmin yükselmesi, 1929 Buhranı ile devletçilik politikalarının benimsenmesi, uluslararası alanda bir dünya savaşı beklentisinin oluşmaya başlaması ve Cumhuriyetin yaratmaya çalıştığı yeni gençlik için sporun öneminin anlaşılması siyasal iktidarın spor yönetimi politikasını değiştirmesinin temel sebepleri olarak sıralanabilir. Devletin spor faaliyetlerine daha fazla müdahale ettiği bu dönemde sporun yarı-özerk çatı kurumu olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın rolü azaltılarak, sporu süreç içerisinde siyasal iktidarla yakın ilişkileri olan sporcuların yönetiminden alınmış ve doğrudan siyasetçilerin yönetimine bırakılmıştır. Sporun devlet denetimine girmesi için atılan adımların somut sonucu ise 1936 yılında Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın adının Türkiye Spor Kurumu olarak değiştirilmesi ve bu yeni kurumun doğrudan CHP'ye bağlanması olmuştur. Parti devlet bütünlüğünün sağlandığı bu dönemde CHP kadroları spor politikalarının belirlenmesi ve uygulamasında doğrudan rol almışlardır. Bu dönemde Türkiye Spor Kurumu'na bağlı bütün sporcular ayrıca CHP üyesi yaptırılmış, parti önderliğinde tek tip bir toplumun yaratılması doğrultusunda adımlar atılmıştır. İki yıl süreyle Türkiye Spor Kurumu parti tarafından yönetildikten sonra kurumun adı 1938'de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiş ve yönetimi parti üyelerinden alınarak doğrudan devletin bir kurumu haline getirilmiştir. 1946 yılından sonra ise bugünkü ismini alarak Gençlik ve Spor Bakanlığı'na dönüşmüştür. Dolayısıyla diyebiliriz ki Türkiye'de spor 1930'ların başından itibaren kademeli olarak devletin denetimine girmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından itibaren Devletin İdeolojik Aygıtına (Althusser, 2000) dönüşen sportif müsabakalar resmi ideoloji doğrultusunda kullanılarak ulus devlet fikri etrafında konsolide edilen yeni toplum düzeninin önemli bir bileşeni haline getirilmiştir. Özellikle sporun uluslararası müsabakalarda ateşlediği biz bilinci "ulusun" kolektif bir biçimde hareket ederek ortak bir duyguda buluşmasını sağlaması ve toplumdaki bireyler arasında görünmez bir bağ oluşturması bu müsabakaların milli duyguların olgunlaşmasında önemli bir tutkula dönüşmesine vesile olmuştur.

Uluslararası sportif müsabakalarda alınan her galibiyet ulusun gücünü ve kudretini ortaya koyarken yaşanan başarısızlıklar ise ulusal gururun incinmesine, "öteki" karşısında "biz" duygusunun örselenmesine ve ulusal değerlerin zedelenmesi yol açtığı düşünülmüştür. Hem simgesel olarak hem de bir eylem biçimi olarak sporun Türkiye'deki siyasal iktidar tarafından bu biçimden algılanmaya başlanması spora olan bakış açısını ciddi bir

şekilde etkilemiş ve devletin doğrudan spor politikalarına müdahil olmasını beraberinde getirmiştir.

MİLLİ GURURUN İNCİNMESİ: 1930 TÜRKİYE SSCB BOKS MÜSABAKALARI

1930 yılında Türkiye ile SSCB arasında yapılan boks müsabakaları mikro bir konu olarak siyasal iktidarın söz konusu dönemde uluslararası sportif faaliyetlere yüklediği anlamı görmemiz için oldukça iyi bir örnektir. Aralık ayında Moskova’da Sovyet boksörlerle karşılaşan bir grup Türk boksör bu müsabakalardan ağır yenilgiler almış ve bu yenilgiler hem basında hem de resmi yazışmalarda yer bularak önemli bir yankı yaratmıştır. Türkiye’de spor teşkilatlanmasının henüz yeterince konsolide olmadığı bu erken dönemde birçok uluslararası spor müsabakasında ağır yenilgiler alınmasına rağmen bu döneme kadar hiçbir uluslararası yenilgiye resmi makamların ağzından bu denli sert tepki gösterilmemiştir. Alınan ağır mağlubiyetlere verilen bu tepkinin temel sebebi yukarıda da belirttiğimiz gibi söz konusu dönemde devletin uluslararası sportif faaliyetlere olan bakış açısının değişmesiyle ilişkilidir. Bu dönemde uluslararası sportif müsabakaların Türk ulusal kimliğini temsil eden bir unsur olarak algılanması uluslararası sportif müsabakalara bu bağlamda önem verilmesini beraberinde getirmiştir.

Moskova’da yapılan müsabakaların Türkiye’nin Moskova Büyükelçiliği tarafından takip edilmesi ve müsabakalara dair bir rapor hazırlanması söz konusu müsabakalar ile ilgili bilgi edinmemizin temel kaynağıdır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi’nde yer alan rapor Türkiye’nin SSCB karşısında aldığı ağır yenilgilerden sonra hazırlanmıştır. Raporla Türkiye’den gelen sporcuların SSCB sporcularına karşı sergiledikleri sportif performansa değinilerek müsabakaya çıkan altı Türk boksörün aldıkları ağır yenilgiler değerlendirilmiştir. Müsabakalara katılan sporcuların hiçbir sportif başarı göstermedikleri belirtilerek ülkenin uluslararası alanda kötü bir şekilde temsil edildiği vurgulanmıştır. Türkiye’de Hariciye Vekaletine gönderilen rapor Hariciye Vekaleti tarafından Maarif Vekaletine gönderilmiş ve daha sonra Maarif Vekaleti de durumu değerlendirerek Türk İdman Cemiyetleri İttifakı’na sunmuştur. Maarif Vekaleti bu ağır mağlubiyetleri değerlendirirken şu satırlara yer vermiştir:

“...Bu seyahatte de Ecnebi bir memlekette taşıdıkları Türk Milli Takımı şerefini haleldar edecek hareketlerde buldukları anlaşılın spor heyetimizin bu gibi laubali ve şuursuzca halleri çok tekerrür etmiş ve binnetice Avrupa’nın birçok yerindeki üst üste mağlubiyetlerle devlet

parası ile ve Türklük nam ve hesabına Türk sporu hakkında pek fena propagandalar yapılmıştır.

Bu hallere artık mahal bırakılmaması ve yapılacak beynelmilel spor temaslarının ciddi ve çok sıkı bir murakabeye tabi bulunması hakkında Türk İdman Cemiyetleri İttifakı Umumi Merkezinin yüksek makamlarına nazarı dikkatinin celbine müsaadelerini arz ve bilvesile ihtiramlarımı teyit eylerim...” (BCA.30.10.0.0-248.678.24-07.09.1933)

Arşiv belgesinden de anlaşılacağı gibi bu müsabakalardan alınan mağlubiyetlerin ülkenin nam ve şerefine zarar vererek, ülke hakkında kötü propaganda yapılmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Bu dönemde sportif faaliyetlerin milli kimliğin bir simgesi olarak tasarlanması alınan mağlubiyetlerin ulusal kimliğe ve milli gurura zarar verdiği vurgulanarak bu durumun önüne geçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Moskova Büyükelçiliğinin müsabakayı takip ederek müsabaka hakkında rapor hazırlaması siyasal iktidarın uluslararası müsabakalara verdiği önemi ortaya koymaktadır. Söz konusu boks müsabakaları rapor halinde arşiv belgelerine yansımanın yanı sıra dönemin gazetelerinde de eleştirilmiştir. Bu mağlubiyetlere eleştirel bir dille yer veren Vakit gazetesi müsabakaları şu şekilde değerlendirmiştir;

“Bir maceraperestin bile cesaret edemeyeceği böyle bir seyahati, Türk boks takımı namı altında icra eden Muhsin Efendi'nin güreşçi, atlet, yüzücü, koşucu velhasıl boksörden başka her sınıfa mensup Türk gençleriyle yaptığı seyahatin ilk hezimet haberi geldi.

Moskova'da yaptığımız altı boksun altısında da kaybettiğimiz haberini teessürle yukarıda derç ettik.

Ne diyelim. Memleketin haysiyet ve şerefini miras yedi gibi harç eden Muhsin Efendi bu memlekete utanmadan nasıl dönecek? Merak ediyoruz.”(Vakit Gazetesi, 18 Aralık 1930:3)

Gazeteye yansıyan haberden de anlaşılacağı üzere Moskova'ya boks müsabakası için götürülen sporculardan hiçbiri aslen boksör olmadıklarını ve kafileyi Moskova'ya götürülen Muhsin Efendi'nin keyfi bir şekilde farklı spor branşlarından sporcuları götürerek bu hezimete sebep olduğu bildirilmektedir. Bu dönemde spor her ne kadar dış politikanın bir aracı olarak kullanılsa da profesyonel bir şekilde hareket edilmediğini söyleyebiliriz. Büyükelçilik tarafından hazırlanan raporda da Türkiye'den gelen sporcuların

müsabakalar için gerekli olan el sargılarını dahi doğru dürüst takamadıkları ve müsabaka sırasında el sargılarının çözülerek nahoş bir görüntü ortaya çıkardığı belirtilmiştir.(BCA.30.10.0.0-248.678.24-07.09.1933) Söz konusu müsabakalara hem Büyükelçilik hem de basın tarafından gösterilen tepkiler sporun bireyler arasındaki müsabakalardan ziyade devlet adına yapılan ve devletin milli kimliğini temsil ettiği için üzerinde önemle durulması gerektiği belirtilmiştir.

Bu dönemde bütün spor birimleri kısmen özerk olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın (TİCİ) şemsiyesi altında buldukları için alınan bu yenilgilerden TİCİ sorumlu tutulmuş ve bu tip ağır yenilgilerin önüne geçmek için sporcular hazır olmadığı taktirde müsabakalara gönderilmemeleri yönünde uyarılmıştır. Uluslararası müsabakalarda alınan yenilgilerin Türk milletini rencide ettiği ve ayrıca sporcuların bu olumsuz sonuçlara alıştıırıp milli ruh ve milli temsil duygularını kaybettikleri belirtilerek, güçlü takımlar oluşturulana kadar diğer ülke takımları veya sporcularıyla müsabakalar yapılmaması gerektiğini belirtilmiştir.(Özmaden, 2010:1454). Ulusal kimliğin henüz oluşum süreci olarak değerlendirilebileceğimiz bu dönemde hem simgesel hem de işlevsel bir önem kazanan uluslararası spor müsabakaları devam eden süreçte siyasal iktidar tarafından sıkı bir şekilde takip edilmiştir. Süreç içerisinde spor üzerindeki denetimini artıran siyasal iktidar hem uluslararası sportif müsabakalar hem de ülke içerisindeki sportif organizasyonların programlanmasında doğrudan rol almıştır.

Bu boks müsabakalarından yaklaşık iki yıl sonra Sovyetler ile Türkiye arasında yapılan sportif müsabakalar süreç içerisinde sportif faaliyetlere ulusal kimlik bağlamında 1930'lardan sonra yüklenen anlamın diğer bir göstergesidir. Temmuz 1933'de Türkiye ve Sovyet sporcuları arasında bir turne düzenlemiştir. Bu turnede Türkiye milli futbol takımının yanı sıra atletizm ve güreş takımı yer almıştır. Moskova'ya giden heyetin başında Cevdet Kerim Bey yer almış ve 18 Temmuz tarihinde yapılan futbol müsabakasında 100 bin biletli seyirci yer almıştır(Cumhuriyet Gazetesi, 17 Temmuz 1933). 150 bin kişinin izlediği tahmin edilen bu sportif müsabaka sporun kitleleri bir ideoloji bağlamında etkilemenin çapını gösterir niteliktedir. Türk hakem Kemal Halim Beyin yönettiği bu müsabaka 7-2'lik skorla Sovyetlerin lehine sonuçlanmıştır(Cumhuriyet Gazetesi, 19 Temmuz 1933). Maçtan sonra skora tepkiler gösterilmiş ve Sovyetlerin Tass Ajansına röportaj veren maçın Türk hakemi Kemal Halim Bey milli oyuncuların başarısızlığının temel sebebinin çim sahaya bağlamıştır. Türkiye'de yapılan futbol müsabakalarının sert toprak sahalarda yapıldığını ifade eden Halim Bey, Türkiye milli futbol takımının

çim sahada başarı gösteremediğini belirtmiştir(Cumhuriyet Gazetesi, 21 Temmuz 1933). Uluslararası futbol müsabakalarında ülkenin daha iyi temsil edilmesi ve ülke imajını yükseltilmesi için sportif alanlarda gereken altyapı yatırımlarının önemi ortaya koyulmuştur.

Bu turnede konumuz açısından en önemli müsabaka ise 30 Temmuz 1933'te Moskova'da yine Kemal Halim Bey'in hakemliğinde yapılan ikinci müsabakadır. Uzun bir aradan sonra Türkiye milli takımının 2-1'li bir skorla kazandığı bu müsabaka Türkiye basınında önemli bir yankı uyandırmıştır. "Moskova'daki intikam maçında 2-1 galip geldik" (Cumhuriyet Gazetesi, 31 Temmuz 1933) başlığıyla Türkiye basınında yer alan bu müsabaka spora olan bakış açısını özetler niteliktedir. Alınan bu galibiyet uzun bir süredir Sovyet milli takımına mağlup olan Türkiye milli futbol takımının aldığı bir başarıdan ziyade, Türk ulusunun bir başarısı olarak değerlendirilmiştir. Galibiyetin intikam olarak düşünülmesi spora yüklenen militarist anlamın yanı sıra ulusun organizmacı bir bakışla bir bütün olarak düşünülmesinin ve alınan "intikamın" bu bütünün adına alındığına yapılan bir göndermedir. Bu gönderme bilinçli ve tasarlanmış bir aklın ürünü olmasa dahi toplumda yarattığı ruh hali kurulma aşamasında olan *hayali cemaatin* spor aracılığıyla nasıl yaratıldığının göstergesidir. Alınan bu sportif başarıdan sonra 20 Ağustos tarihinde İstanbul'a dönmüş yapan Türkiye spor heyeti büyük bir coşkuyla karşılanmış ve bu coşku gazete sayfalarına da yansımıştır(Cumhuriyet Gazetesi, 21 Ağustos 1933).

Bu iki örnekten de yola çıkarak diyebiliriz ki, toplumu ortak bir ideal doğrultusunda birleştirmenin bir aracı olarak spor, özellikle Birinci Dünya savaşından sonra siyasal iktidarlar tarafından ciddi bir biçimde kullanılmıştır. Bunun bilincinde olan erken Cumhuriyet dönemi Türkiye siyasileri kurulan yeni ulus devletin inşasında diğer birçok alanların yanı sıra sporu da bu bağlamda kullanmışlardır. Spor kimlik inşa sürecinin en önemli bileşeni olmasa da hem gençlik örgütlenmesi, hem toplumsal öfkenin sindirilmesi hem de toplumda ortak bir kimliğin oluşumunda başvurulan unsurlardan biri olmuştur. Özellikle uluslararası müsabakalar 1930'lü yıllarda modernleşme ve gelişme iddiası olan bütün devletlerde olduğu gibi Türkiye'nin de üzerinde önemle durduğu bir alan olmuştur.

SONUÇ

Siyaset bilimi alanında belki de üzerinde en az durulan konulardan biri spor ve siyaset ilişkisidir. Oysa siyasal iktidarın biyopolitika bağlamında bireyin bedenini fiziksel yönde "terbiye" etmek için en çok başvurduğu araçlardan

biri spordur. Bunun dışında sporun siyasal iktidar için simgesel bir önemi de vardır. Ülkelerini uluslararası alanda temsil eden milli takımların ulusal bir simgeye dönüşerek siyasal iktidarların yaratmaya çalıştığı homojen ve tek vücut ulusal kimliğin oluşumuna katkı sağlaması, simgesel önem kazanan sporun pratik bir işlev görmesini de beraberinde getirmektedir. Toplumsal bedenlerin disiplini ve milli kimliğin oluşumu için sporun sahip olduğu işlevsel ve simgesel yapısının farkında olan iktidar hem Foucaultcu (Foucault, 2007) hem de Althusserci (Althusser, 2000) anlamda bunu kullanmaktadırlar. Devletin önemli bir ideolojik aygıtı haline gelen spor bireyin bedensel yönden disipline edilerek hem politik bir imgeye dönüştürülmesi hem de üretim ilişkileri içerisinde bireyin daha verimli bir fizyolojik yapıya kavuşması için kullanılmaktadır. Siyasal iktidarın spor aracılığıyla biyopolitik bağlamda birey bedeni üzerinden yürüttüğü politikalar dönemden döneme değişse de modern ulus devlet olgusunun ortaya çıktığı tarihsel süreç boyunca bu alanı sürekli kullanmak istemiştir. Farklı tarihsel evrelerde sporu hem simgesel hem de işlevsel yönden farklı amaçlarla kullanan siyasal iktidar farklı spor dallarını stratejisi doğrultusunda önem sırasına koyarak iktisadi, siyasi ve sosyolojik amaçları doğrultusunda kullanmıştır. Örneğin savaş dönemlerinde atletizm gibi bireyi savaşa hazırlayan sporlar ön planda tutulurken, uluslararası alanda nispeten daha barışçıl dönemlerde futbol ve basketbol gibi büyük tüketici kitleleri harekete geçiren sportif faaliyetler ön plana çıkarılarak bir endüstri haline getirilmiştir. Hangi dönemde hangi sporların ön plana çıktığı ve finanse edildiği doğrudan siyasal iktidarın tercihleri doğrultusunda şekillenmektedir. Bu sebepler dolayısıyla spor ve siyaset yakın ilişkide olan alanlardır.

Erken Cumhuriyet döneminde sporun bu simgesel ve işlevsel yapısının farkına varan Türkiye siyasi elitleri de bunu kullanmışlardır. Özellikle uluslararası sportif faaliyetler Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni kurulan rejimin uluslararası alanda tanıtılması için kullanılmıştır. 1930'lardan itibaren ise Avrupa'da faşizmin yükselmesine paralel olarak uluslararası spor müsabakaları daha milliyetçi bir muhteva kazanarak ulusal kimliğin, milli gururun pekiştirilmesi ve Türkiye'de kurulan yeni rejimin ne derece geliştiğini uluslararası alanda göstererek ülke propagandası yapmak için kullanılmıştır.

Türkiye'deki siyasal iktidarın spora olan bakış açısının değiştiği bir dönemde Türkiye ve SSCB arasında Moskova'da yapılan boks müsabakaları spor siyaset ilişkisi için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Zira spor müsabakalarının doğrudan devletin resmi makamları tarafından izlenerek raporlanması siyasal iktidarın spora yüklediği anlamın bir göstergesidir. Bu döneme kadar spor yarı özerk bir çatı kurum olan Türk İdman Cemiyetleri İttifakı'nın denetiminde

olsa da sonraki süreçte devlet spora doğrudan müdahale ederek denetimi altına almıştır. 1930'ların başlarından itibaren spor üzerindeki denetimini artıran siyasal iktidar özellikle 1936 yılında yapılan değişikliklerle spor yönetiminin sivil alandan tamamen koparılarak siyasal alana bağlanmasını sağlamış ve sporu doğrudan bir iktidar alanına çevirmiştir.

KAYNAKÇA

Akın, Y. (2004). Gürbüz ve Yavuz Evlatlar: Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor. İstanbul: İletişim Yayınları.

Aktükün, İ. (2010). "Futbolun Siyasi Tarihine Kenar Notları", Cogito, 63: 8-26.

Althusser, L. (2000). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İstanbul, İletişim Yayınları.

Anderson, B. (2020). Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması, İstanbul, Metis Yayınları.

Arnaud, P. And Riordan, J. (1998). Sport and International Politics, London, Routledge.

Foucault, M. (2007). İktidarın Gözü, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Caldwell, G. (1982). International sport and national identity. International Social Science Journal, 34(2), 173-183.

Glasneck, J. (2018). "Alman Faşizminin Türkiye'deki Propaganda Faaliyetleri", çev: Murat Çakır, Erişim Tarihi: 20.06.2022, http://www.kozmopolit.com/2007/fas_propaganda_tr.pdf

Lee., J.Y. (1990) Sport Nationalism In The Modern Olympic Games, University Of Northern Colorado, (A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Education)

Meyer, E. S. (1984). "The Olympic Games and World politics: A select annotated bibliography", RQ, 297-305

Özmaden, M. (2010). "Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (TİCİ) dönemi milli ruh ve milli temsil, siyasal ve milli propaganda ile ülkeyi tanıma-tanıtma çabaları." Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7.1, 1439-1457.

Özdemir, N. (2013). “Türkiye Cumhuriyeti’nin katıldığı ilk uluslararası organizasyon: 1924 Paris Olimpiyatları.” *Atatürk Yolu Dergisi* 13.5: 717-744.

Sander, O. (2003). *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e*, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.

Soyer, F. (2004). “Osmanlı Devletinde (1839-1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki Yeri Konusunda Bir İnceleme”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 24, S.1.

TİCİ. (1928). *Dördüncü Umumi Kongresi*, TİCİ Yayını, Akşam Matbaası, İstanbul.

TİCİ. (1933) *Altıncı Umumi Kongresi*, TİCİ Yayını, Devlet Matbaası, İstanbul.

Tokatlıoğlu, E. (2012). *İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Türkiye’de Spor ve Siyaset İlişkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Üstel, F. (2016). “Makbul Vatandaş”ın Peşinde: II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi, İletişim Yayınları.

Yüce, M. (2015). *İdmançı Ruhlar: Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri 1923-1952 Türkiye Futbol Tarihi*. İletişim Yayınları, İstanbul.

ARŞİV BELGESİ

“1930 yılının 12. Ayında Sovyetlerde boks müsabakalarına katıla 6 boksörün mağlup olması üzerine, bütün sporcuların çok iyi hazırlanmadan müsabakalara katılmamaları için Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı’nın İ...”, BCA.30.10.0.0-248.678.24-07.09.1933.

ONLİNE KAYNAKLAR

TFF. “Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluyor.” <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=294> , Erişim Tarihi: 20.12.2021.

Atatürk Ansiklopedisi, “Türk İdman Cemiyetleri (Türk Spor Kurumu)”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turk-idman-cemiyetleri-turk-spor-kurumu/> , Erişim Tarihi: 20.12.2021.

GAZETE

Cumhuriyet Gazetesi. “Olimpiyatlara İştirak Etmekle Ne Kazandık”, 24 Haziran 1924.

Cumhuriyet Gazetesi. “Moskova’daki Maç!”, 17 Temmuz 1933.

Cumhuriyet Gazetesi. “Rus takımına 7-2 mağlup olduk”, 19 Temmuz 1933.

Cumhuriyet Gazetesi. “Moskova’daki ilk maç”, 21 Temmuz 1933.

Cumhuriyet Gazetesi. “Moskova’daki intikam maçında 2-1 galip geldik”, 31 Temmuz 1933

Cumhuriyet Gazetesi. “Rusya’daki sporcularımız geldiler”, 21 Ağustos 1933.

Vakit Gazetesi. “Rusya’ya Götürülen Boksörler Feci Bir Mağlubiyete Uğradılar”, 18 Aralık 1930.